

De hal vol dozen

Over risico, voorzichtigheid en samenleven

Stel je een grote hal voor, gevuld met identieke dozen. De inhoud van elke doos is onbekend. Sommige dozen bevatten iets waardevols, andere zijn leeg. Iedereen die de hal betreedt, mag één doos openen. Niemand weet vooraf welke doos waardevol is en welke niet. De informatiepositie is voor iedereen gelijk.

Na verloop van tijd ontstaat een patroon. Een klein aantal mensen opent een doos en treft iets waardevols aan. De meeste anderen openen een doos zonder resultaat, of besluiten geen doos te openen. Op dat moment verschuift de aandacht van het beslisproces naar de uitkomst. Wie succes heeft, valt op. Wie niets wint, verdwijnt uit beeld.

Deze metafoor laat zien hoe samenlevingen omgaan met risico en succes. Keuzes die onder onzekerheid worden gemaakt, worden achteraf beoordeeld alsof de uitkomst vooraf bekend had kunnen zijn. Het resultaat wordt zichtbaar, het risico dat aan de keuze voorafging niet. Daardoor ontstaat de neiging om succes toe te schrijven aan inzicht of moed, en voorzichtigheid aan tekortschietend gedrag.

Van belang is dat risicomijdend gedrag geen afwijking is, maar een fundamenteel menselijk mechanisme. Het vermijden van onzekerheid en potentiële schade is rationeel en in veel contexten verstandig. Voor veel mensen is het logisch om geen doos te openen wanneer de kans op verlies zwaarder weegt dan de mogelijke opbrengst. Deze keuze is geen uiting van onwil, maar van zelfbescherming.

Toch wordt dit gedrag in maatschappelijke discussies vaak anders geduid. Voorzichtigheid wordt geïnterpreteerd als gebrek aan durf of verantwoordelijkheid. Het succes van enkelen wordt moreel verheven, terwijl het terughoudende gedrag van anderen als tekortkoming wordt gezien. Daarmee verschuift de beoordeling van het systeem naar het individu.

Deze verschuiving krijgt extra betekenis wanneer zij juridisch wordt geïnterpreteerd. De rechtsstaat kan niet differentiëren op basis van individuele risicoperceptie. Juridische kaders werken met abstracte gelijkheidsprincipes en beoordelen uitkomsten op hun structurele effecten. Gedrag dat moreel begrijpelijk is op individueel niveau, kan juridisch worden aangemerkt als uitsluiting wanneer het systematisch bepaalde groepen benadeelt.

Hier ontstaat een spanning die vaak verkeerd wordt begrepen. Risicomijdend gedrag kan moreel verdedigbaar zijn en tegelijkertijd juridisch problematisch. Niet omdat het gedrag voortkomt uit kwade intentie, maar omdat recht en moraal verschillende functies vervullen. Waar moraal contextueel en menselijk is, moet het recht generaliseren om gelijke bescherming te kunnen bieden.

Het maatschappelijke onbegrip ontstaat wanneer deze twee perspectieven door elkaar worden gehaald. Juridische kwalificaties worden gelezen als morele veroordelingen, terwijl morele intuïties worden ingezet als argument tegen juridische gelijkheid. In beide gevallen verdwijnt het zicht op de onderliggende dynamiek.

De hal vol dozen maakt duidelijk dat het probleem niet primair ligt bij degene die kiest, maar bij de omstandigheden waarin keuzes worden gemaakt. Zolang bepaalde opties gepaard gaan met reële risico's en ongelijke consequenties, zal voorzichtigheid blijven bestaan. Niet als teken van onwil, maar als rationele reactie op ervaren realiteit. Het maatschappelijke vraagstuk verschuift daarmee van individuele keuzes naar de structuren die deze keuzes telkens opnieuw logisch maken.